

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»

СТЕПАНОВИЧ Денис Геннадійович

УДК 347.754:656.7:351.746.1 (477)

**ДОГОВІР ОБСЛУГОВУВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ
В ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
КІВАЛОВА Тетяна Сергіївна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КАНЗАФАРОВА Ілона Станіславівна,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін

кандидат юридичних наук, доцент
ДОМАШЕНКО Михайло Васильович,
Національний університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»,
доцент кафедри цивільного права № 2

Захист відбудеться «__» _____ 2013 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «__» _____ 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. І. Чанишева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Авіаційна галузь будь-якої технологічно розвиненої країни належить до стратегічних і відіграє значну роль у розвитку економіки суспільства. Саме в цій галузі Україна має неабиякі можливості. Попри всі негаразди за роки незалежності авіаційна галузь зазнала певної трансформації, було модернізовано частину її технологічного потенціалу та розпочато перехід до ринкових відносин.

Своєрідність сучасного періоду розвитку військової авіації України, її реформування з метою підвищення безпеки, надійності, ефективності, конкурентоспроможності потребує ґрунтовного наукового осмислення та всебічного розгляду питань, пов'язаних із правовими аспектами існування та діяльності цієї галузі, і, зокрема, питань використання договірних зобов'язань для забезпечення належного функціонування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України (далі – Держприкордонслужба України).

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки України спостерігається розширення договірних правовідносин, підсилюється особлива роль договору як універсальної і найбільш цілеспрямованої правової форми товарно-грошових та інших майнових відносин, у тому числі й в авіаційній галузі.

Шляхом укладання та виконання цивільно-правових договорів суб'єкти права самостійно, на власний розсуд, здійснюють виробництво продукції, отримують або надають послуги, реалізують свої суб'єктивні цивільні права. Цивільно-правовий договір в умовах сучасної ринкової економіки та наявності конкурентного середовища спроможний забезпечувати необхідний баланс між попитом та пропозицією, стимулювати виробництво конкурентоздатної продукції і товарів, надання якісних послуг і в такий спосіб впливати на динаміку ринкових відносин.

Одним із поширених видів договорів, який в умовах сьогодення набув широкого використання у військовій авіаційній сфері, але не має достатнього законодавчого закріплення та регулювання, є договір обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України. Чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) не передбачає такого виду договору, і це тягне за собою низку проблемних питань, пов'язаних із його практичним застосуванням.

Українські правники у своїх дослідженнях не приділяли належної уваги договору обслуговування авіаційної техніки, а у вітчизняній правовій літературі існує незначна кількість наукових статей і розділів у довідниках, які частково характеризують деякі елементи цього договору. Однак при цьому залишається не вирішеною низка питань щодо поняття та змісту договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, його сутності та місця в системі договірних зобов'язань, співвідношення із законодавчо закріпленими відносинами обслуговування тощо. Все це й зумовило необхідність дослідження означеного договору, його генези, а також визначення відповідності норм чинного законодавства

України нагальним потребам правозастосовної практики.

Проте не можна стверджувати, що наука цивільного права не створила теоретичної та методологічної основи для дослідження проблем договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України. Сформульовані в дисертації теоретичні висновки ґрунтуються на загальних досягненнях юридичної науки, у тому числі на результатах досліджень таких вітчизняних та зарубіжних романистів, цивілістів, фахівців інших галузей правової науки, як Г. Є. Авілов, В. К. Андрєєв, В. Р. Ансон, М. Бартошек, М. І. Брагінський, В. А. Васильєва, В. В. Вітрянський, Ю. С. Гамбаров, А. О. Гордон, Р. Давид, О. В. Дзера, І. В. Жилінкова, О. С. Іоффе, О. Ю. Кабалкін, Л. М. Казанцев, І. С. Канзафарова, Х. Кетц, О. А. Красавчиков, М. В. Кротов, Н. С. Кузнецова, С. Н. Ланкоф, В. В. Луць, Д. І. Мейєр, Р. М. Мінченко, В. Л. Невзгодіна, М. О. Нерсесов, І. Б. Новицький, І. С. Перетерський, О. А. Підпригора, Ю. С. Рябіков, В. О. Рясенцев, Н. О. Саніахметова, К. І. Скловський, І. В. Спасібо-Фатєєва, Є. О. Суханов, Л. С. Таль, Ю. К. Толстой, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, К. Цвайгерт, П. П. Цитович, Г. Ф. Шершеневич, К. М. Шмиттгофф та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права «Традиції та новації у сучасному цивільному праві України» на 2006–2010 роки як складової плану науково-дослідної роботи Одеської національної юридичної академії «Традиції та новації у сучасній українській державності і правовому житті» на 2006–2010 роки (державний реєстраційний номер 010611004970), а також плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства» на 2011–2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011–2015 роки (державний реєстраційний номер 011011000671).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є комплексне спеціальне наукове дослідження поняття, ознак та особливостей договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, а також зобов'язань, які виникають у процесі укладання, виконання або припинення договору та відповідальності за його порушення.

У зв'язку з поставленою метою вирішувалися такі завдання:

дослідити динаміку договірних відносин в авіаційній сфері України;

розглянути генезу договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України як однієї з договірних форм надання послуг та виявити наступність у процесі формування договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України як самостійного цивільно-правового зобов'язання;

дослідити правову природу договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, його місце в системі зобов'язань шляхом порівняння із суміжними правовими конструкціями;

визначити поняття договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, його предмет, зміст;

охарактеризувати суб'єктний склад договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України та відповідальність сторін за договором;

дослідити підстави, порядок та наслідки припинення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України;

розробити проект типового договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України з урахуванням існуючої практики його застосування;

сформулювати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення цивільного законодавства України з метою більш ефективного його застосування в авіаційній сфері.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають у процесі укладання, виконання та припинення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання правового регулювання договорів обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України було вибрано загальнонаукові та спеціально-правові методи пізнання соціально-правових явищ.

Формально-юридичний метод дав можливість проаналізувати взаємозв'язок та співвідношення норм, що регулюють відносини з обслуговування авіаційної техніки, дослідити наукові джерела, які містять різні точки зору щодо вдосконалення договірної конструкції обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.1).

Метод спостереження, як систематичне і цілеспрямоване вивчення об'єкта, застосовувався безпосередньо в професійній діяльності дисертанта. Як окремий метод пізнання, він дав змогу отримати первинну інформацію у вигляді сукупності емпіричних тверджень про сутність і правову природу договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3).

Метод порівняння, як процес встановлення подібностей та відмінностей, використовується в дослідженні з метою з'ясування правової природи договору обслуговування авіаційної техніки шляхом визначення схожих рис та відмінностей з іншими цивільно-правовими договорами, що регламентуються чинним цивільним законодавством (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2).

Використання методу аналізу та синтезу дало змогу поділити предмет дослідження на складові частини (суб'єкти, об'єкт, зміст договору

обслуговування авіаційної техніки) і проаналізувати їх більш детально. Водночас, ураховуючи, що аналіз і синтез взаємопов'язані й становлять собою єдність протилежностей, у роботі проводиться дослідження означеного договору як єдиного і цілісного виду цивільно-правових договорів (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2).

Окремі висновки в дисертаційному дослідженні були зроблені завдяки використанню методу дедукції та індукції. При цьому дедуктивною вважається така розумова конструкція, у котрій висновок щодо якогось елементу множини (договору обслуговування авіаційної техніки) робиться на підставі знання загальних властивостей усієї множини (всіх цивільно-правових договорів). Про застосування методу дедукції свідчить використання загальних наукових положень при дослідженні конкретного явища – договору обслуговування авіаційної техніки. Під індукцією розуміють перехід від окремого до загального, коли на підставі аналізу частини правової категорії робиться висновок стосовно цієї правової категорії в цілому. Так, на підставі аналізу окремих частин договору обслуговування авіаційної техніки робиться висновок про правову природу договору в цілому (підрозділи 1.2, 2.1, 3.1, 3.2).

Деякі висновки зроблені в дослідженні внаслідок використання історичного методу, завдяки якому досліджено питання виникнення, формування та розвитку договору обслуговування авіаційної техніки у хронологічній послідовності (підрозділ 1.1).

Використання системного методу дозволило комплексно дослідити систему цивільно-правових договорів про надання послуг та визначити роль та місце договору обслуговування авіаційної техніки в цій системі (підрозділи 1.1, 1.2).

Емпіричною базою дослідження є чинне законодавство України, а також законодавство деяких зарубіжних країн. Під час дослідження опрацьовувалася монографічна та навчальна література, використовувалися постанови Пленуму Верховного Суду України, роз'яснення Президії Вищого господарського суду, інформаційні листи Вищого господарського суду України, практика місцевих судів м. Одеси й Одеської області.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим спеціальним комплексним дослідженням теоретичних і практичних питань договірного регулювання обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України за чинним цивільним законодавством.

У дисертації формулюються та обґрунтовуються такі нові наукові положення:

вперше:

- запропоновано визначення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України як угоди двох сторін, за якою одна сторона (виконавець), використовуючи свої спеціальні знання та навички, за допомогою спеціального обладнання зобов'язується у визначені строки здійснити обслуговування авіаційної техніки з одночасною розробкою технічної документації для її подальшої експлуатації за завданням другої

сторони (замовника), а замовник зобов'язується сплатити виконавцеві означену в договорі плату;

- обґрунтовано теоретичну позицію, відповідно до якої договір обслуговування авіаційної техніки є самостійним цивільно-правовим договором, що опосередковує відносини надання послуг в авіаційній сфері та спрямований на здійснення одним із його учасників правомірних дій юридичного і фактичного характеру, вчинених від свого імені або від імені іншого учасника в його інтересах і за його рахунок;

- встановлено специфічні риси договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, які відрізняють його від суміжних договорів і свідчать про його самостійний правовий характер. До них належать: предмет договору, характер відносин авіаційних частин з третіми особами, характер діяльності авіаційних частин та окремі умови договору;

- запропоновано й обґрунтовано віднесення договору обслуговування авіаційної техніки до договорів про надання послуг матеріального і нематеріального характеру;

- встановлено предмет договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України як послуги з профілактики, діагностики та ремонту авіаційної техніки;

- запропоновано внесення змін і доповнень до чинного ЦК України з питань регулювання відносин, які виникають щодо укладення, виконання та припинення договорів обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України шляхом закріплення поняття договору та порядку його укладення і виконання;

- розроблено зразок типового договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України з метою спрощення організаційних етапів укладання такого виду договорів;

удосконалено:

- окремі положення щодо порядку укладення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України. Зокрема, зазначено, що порядок укладення договору безпосередньо залежить від вартості послуг, які визначає замовник і обчислює виконавець;

- положення про можливість односторонньої відмови від виконання договору обслуговування авіаційної техніки. Однак при цьому в тексті договору обов'язково закріплюються підстави та порядок такої односторонньої відмови;

набуло подальшого розвитку:

- положення про особливий суб'єктний склад договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, в якому замовником за договором завжди є юридична особа публічного права – авіаційна частина Держприкордонслужби України;

- висновок про те, що діяльність сторін за договором обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, як правило, не пов'язана із здійсненням підприємницької діяльності та не має за мету отримання прибутку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертаційного дослідження, висновки та пропозиції, які містяться в дисертації, можуть бути використані:

у сфері законотворчості – при вдосконаленні положень актів цивільного та господарського законодавства щодо регулювання відносин надання послуг в авіаційній сфері;

у науково-дослідницькій сфері – для подальших наукових розвідок у галузі цивільного та господарського права, цивільного та господарського процесу;

у навчально-методичній роботі – при викладанні курсів «Цивільне право України», «Господарське право України», спецкурсів, а також при підготовці підручників, навчальних посібників, практикумів із зазначених дисциплін;

у сфері правозастосування – як загальні рекомендації щодо ефективного укладання, виконання та припинення договорів обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

Апробація результатів дослідження. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні положення дисертації доповідалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 5–6 червня 2009 р.); Міжнародній науковій конференції «Римське право та сучасність» (Шерешевські читання) (м. Одеса, 4 грудня 2010 р.); Міжнародній науковій конференції, присвяченій пам'яті Ю. С. Червоного, Національного університету «Одеська юридична академія» «Актуальні проблеми цивільного права та процесу» (м. Одеса, 17 грудня 2010 р.); Міжнародній науковій конференції «Римське право та сучасність» (м. Одеса, 28 травня 2011 р.); Всеукраїнській науково-Інтернет конференції «Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І. В. Шерешевського: Основи цивільного законодавства СРСР 1961 року та їх вплив на формування сучасного цивільного законодавства України (до 50-річчя прийняття Основ цивільного законодавства СРСР 1961 року)» (м. Одеса, 9 грудня 2011 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 21–22 квітня 2012 р.).

Результати дисертаційного дослідження використовувалися в навчальному процесі при викладанні курсу «Цивільне та сімейне право України».

Публікації. Основні теоретичні та практичні висновки, положення і пропозиції дисертаційного дослідження викладені у 14 публікаціях, включаючи 6 наукових статей у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, та 8 тезах повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження і

складається зі вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 189 сторінок. Список використаних джерел складає 198 найменувань і міститься на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами і планами, охарактеризовано мету, завдання, об'єкт, предмет та методологію дослідження, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, їх апробацію.

Розділ 1 «Договір обслуговування авіаційної техніки в системі договірного права України» складається з двох підрозділів та присвячений постановці проблем, висвітленню методологічних засад, а також вибору основних напрямів дослідження.

У **підрозділі 1.1. «Загальна характеристика договорів про надання послуг»** досліджено цивільно-правову конструкцію договорів про надання послуг як одного з найпоширеніших видів договірних зобов'язань, що використовується на сучасному етапі розвитку суспільства у сфері надання послуг.

Зазначається, що, крім зобов'язань про виконання робіт (побутовий підряд, будівельний підряд тощо), цивільне законодавство регулює спеціальні зобов'язання, які мають загальну назву: зобов'язання про надання послуг. Вони розрізняються між собою тим, що в зобов'язаннях із виконання робіт на одного з контрагентів покладається обов'язок виконати роботу, яка б завершувалася досягненням певного матеріального результату, а в зобов'язаннях про надання послуг діяльність контрагента спрямована на вчинення фактичних і юридичних дій, які безпосередньо не породжують матеріальних наслідків або зовсім не повинні завершуватися матеріальними наслідками.

Послуги — це певна діяльність, що не пов'язується зі створенням речі (наприклад, її відновлення, ремонт), однак яка сама по собі породжує відповідне благо, що має споживну вартість і внаслідок цього стає об'єктом цивільних правовідносин.

За договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу. Виконавець повинен надати послугу особисто, однак має право покласти виконання договору про надання послуг і на третю особу, залишаючись відповідальним перед замовником за порушення договору в повному обсязі.

За договором про оплатне надання послуг замовник повинен оплатити надану йому послугу у строк та в порядку, визначених договором. У разі неможливості виконати договір не з вини виконавця, замовник повинен виплатити виконавцеві розумну винагороду. За неможливості виконання

договору з вини замовника винагорода підлягає виплаті в повному обсязі. При безоплатному наданні послуг замовник повинен відшкодувати виконавцеві всі витрати, які він фактично зазнав.

Строк договору про надання послуг визначається за угодою сторін, якщо інше не передбачено законом або іншими нормативно-правовими актами.

Збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про оплатне надання послуг, підлягають відшкодуванню виконавцем у повному обсязі лише за наявності вини виконавця. Виконавець, який порушив договір про оплатне надання послуг при здійсненні підприємницької діяльності, несе відповідальність, якщо не доведе, що неналежне виконання стало неможливим внаслідок дії непереборної сили.

Збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про безоплатне надання послуг, підлягають відшкодуванню виконавцем у розмірі, що не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів заробітної плати, якщо договором не передбачено іншого розміру відповідальності виконавця.

Договір про надання послуг може бути розірваний, у тому числі в односторонньому порядку, на підставах, передбачених Цивільним кодексом України, законом або згодою сторін.

У підрозділі 1.2. «Співвідношення договору обслуговування авіаційної техніки із суміжними договорами» основну увагу приділено проблемі визначення місця договору обслуговування авіаційної техніки в системі сучасних договірних зобов'язань шляхом проведення порівняльного аналізу з іншими договірними конструкціями, що визнаються чинним цивільним законодавством.

Досліджується правова природа договору обслуговування авіаційної техніки, аналізуються різні точки зору науковців з цього питання. Порівняння договору обслуговування авіаційної техніки з господарським договором дозволило автору дійти висновку про те, що за критерієм мети господарський договір відмежовується від договору обслуговування авіаційної техніки, бо останній не обслуговує виробництво й обіг, а має тільки певну правоохоронну мету. Аналіз особливостей, характерних ознак і поняття договору обслуговування авіаційної техніки дозволяє дійти висновку про те, що цей договір є різновидом цивільно-правового договору, який підпорядковується загальним положенням цивільного законодавства, а також спеціальним нормам, що діють в авіаційній сфері держави. Цей договір, як гнучкий правовий регулятор, дає змогу враховувати специфіку окремого цивільно-правового зв'язку та узгодити його не тільки з нетипізованою моделлю організації таких зв'язків в авіаційній сфері, а й із загальнонормативним режимом правового регулювання.

У підрозділі досліджується також співвідношення договору обслуговування авіаційної техніки з цивільно-правовими договорами (доручення, комісії тощо). Внаслідок цього зазначається, що, попри деяку схожість, договори обслуговування авіаційної техніки і доручення мають

різне призначення, зміст і юридичний характер. Їх не можна змішувати, і кожен із них є самостійним договірним типом у системі цивільно-договірних правочинів України.

Договір обслуговування авіаційної техніки і договір комісії контрагент виконує від власного імені, що виключає можливість виникнення представницьких відносин. Обидва вони належать до договорів із надання послуг. Але при цьому договір обслуговування авіаційної техніки не можна ототожнювати з договором комісії. Ці договори мають майже ідентичний предмет регулювання – відносини, що складаються з приводу діяльності управителя майном з ефективного здійснення правомочностей власника майна в його інтересах або в інтересах особи, яку він зазначає. Проте, маючи майже однаковий предмет регулювання і мету встановлення, ці договори оперують різними методами, правовими засобами для досягнення цієї мети, а також суттєво різняться юридичним змістом. При цьому не можна сказати, що вони є протилежними чи альтернативними.

У Розділі 2 **«Загальна характеристика договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України»**, який складається з трьох підрозділів, визначаються поняття та сутність договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, виокремлюються характерні риси та особливості зазначеного договору та досліджується його зміст.

У підрозділі 2.1. **«Поняття та сутність договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України»** приділяється увага проблемі визначення поняття та сутності договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України. Зазначається, що відсутність законодавчого закріплення поняття договору та типових зразків такого договору сприяє розгалуженню практики його застосування та неоднаковому застосуванню чинного законодавства у сфері надання послуг авіаційним частинам. Саме тому пропонується авторське визначення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України з урахуванням практичних аспектів застосування таких договорів.

Окрема увага приділяється проблемі співвідношення понять «послуга» та «обслуговування». Робиться висновок про те, що поняття «послуга» як економічна категорія має більш загальний характер. Поняття «обслуговування» пов'язується з безпосереднім задоволенням індивідуальних потреб як фізичних, так і юридичних осіб. В економічній літературі, виходячи з цього, поняття «послуги» трактується в широкому, а «обслуговування» у вузькому значенні. В авіаційній сфері «обслуговування» є комплексною категорією, що використовується для характеристики діяльності, спрямованої на задоволення правоохоронних потреб авіаційних частин. Здійснюючи цю діяльність, спеціалізовані організації надають послуги, виконують роботи з обслуговування авіаційної техніки. Таким чином, поняття «обслуговування» є більш широким поняттям, ніж поняття «послуга», останнє є складовою частиною першого.

Автор доходить висновку про те, що договір обслуговування авіаційної техніки є двостороннім, консенсуальним, оплатним правочином, а також непідприємницьким договором. Цей договір також можна віднести до комплексних договорів, оскільки система правових норм, яка його регулює, має комплексний характер.

У підрозділі 2.2. «Характерні риси та особливості договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України» проаналізовано основні характерні риси договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, виокремлено і досліджено його особливості.

У сучасних умовах відносини обслуговування авіаційної техніки є загальною договірною конструкцією з надання послуг, які спеціально не врегульовані чинним цивільним законодавством і відносно яких не вироблено особливих (формалізованих) критеріїв якості. З розвитком життєдіяльності авіаційної сфери держави, переважна більшість договірних зобов'язань спрямовується на надання послуг з обслуговування авіаційної техніки. Саме тому для формування одноманітної практики застосування необхідно виділяти характерні риси та особливості таких договорів. При цьому характерні риси – це ті ознаки, що притаманні всім цивільно-правовим договорам про надання послуг. Як особливості, слід назвати ознаки, що притаманні виключно договорам обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України (зокрема, особливий суб'єктний склад, своєрідний предмет договору, нетрадиційний порядок укладання, що залежить від фінансування авіаційної частини).

Практика діяльності авіаційних частин свідчить про те, що договори обслуговування авіаційної техніки повинні становити окрему групу цивільно-правових договорів, яким притаманні не тільки характерні ознаки, а й особливості. Завдяки таким особливостям можна відрізнити даний договір від суміжних понять, таких як обслуговування цивільної авіаційної техніки. Як окремий та особливий вид договірних цивільних зобов'язань, договір обслуговування авіаційної техніки потребує спеціального регулювання.

Ураховуючи стан фінансування та склад авіапарку військових авіаційних частин, дедалі частіше виникає потреба в «обслуговуванні» авіаційної техніки, що передбачає встановлення тривалих цивільно-правових зв'язків між замовником та виконавцем. Водночас має місце ускладнення різноманітних за своїм характером послуг, які надаються одним із контрагентів іншому, шляхом включення поряд з юридичними послугами ще й послуг фактичних.

Особливість договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України полягає в його двоякості. Це означає, що, по-перше, він є офіційним способом вираження норм права з боку держави, а по-друге, може бути одним із варіантів діяльності суб'єктів цивільно-правових відносин із задоволення державних потреб в авіаційній сфері. Договір обслуговування авіаційної техніки є одним із візуальних джерел

ознайомлення авіаційних частин не тільки Держприкордонслужби України, а й інших відомств, які використовують у своїй службовій діяльності авіаційну техніку, всіх зацікавлених осіб із загальнообов'язковими правилами поведінки з точки зору їх реалізації, а саме: виконання, використання, дотримання чи застосування.

У підрозділі 2.3. *«Зміст договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України»* докладно досліджуються зміст договору та його складові елементи. У результаті аналізу позицій науковців щодо класифікації умов договору доведено, що поділ умов договору на істотні, звичайні та вільні (випадкові) зберігає своє значення і для договорів обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України в умовах сьогодення.

З аналізу визначення в нормативно-правових актах істотних умов договорів зроблено висновок про різні підходи до їх встановлення, а також про недосконалість або суперечливість у способах їх регламентації. Саме тому істотні умови, залежно від способу їх визначення такими в нормативно-правових актах, можна поділити на такі, що прямо названі в зазначених нормативно-правових актах як істотні умови, і такі, що визначені опосередковано. Підтримується поділ істотних умов договору залежно від способу визначення їх сторонами на об'єктивні (предмет договору та умови, визнані такими в нормативно-правових актах) та суб'єктивні (визнані такими на вимогу одного з контрагентів та для договорів даного виду).

Унаслідок проведеного дослідження змісту укладених договорів обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України пропонується відносити до істотних умов такого договору ідентифікуючу інформацію про послугу, що буде надаватися, строк виконання договору та його ціну. Інші умови договору замовник і виконавець можуть визнавати істотними за взаємною домовленістю, окремо в кожному конкретному разі.

Розділ 3 «Укладання, зміна та припинення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України» складається з трьох підрозділів і містить дослідження порядку укладання, зміни та припинення договору. У розділі аналізуються підстави та правові наслідки невиконання і неналежного виконання договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

У підрозділі 3.1. *«Порядок укладання договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України»* розглядаються основні питання порядку та процедури укладання договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

Зазначається, що при укладанні договорів обслуговування авіаційної техніки сторони керуються своїми інтересами, а саме: дії виконавця спрямовані на надання послуги та одержання плати за надану послугу, а дії замовника спрямовані на одержання належної та якісної послуги з обслуговування авіаційної техніки. Таким чином, у загальному вигляді предметом договору обслуговування авіаційної техніки виступає оплатна

послуга з профілактики, діагностики та ремонту авіаційної техніки, що належить авіаційній частині Держприкордонслужби України.

Значна увага приділяється порядку надання пропозиції про укладення договору (оферти), яка, на думку дисертанта, має бути звернена до декількох різних виконавців, а не до однієї конкретно визначеної особи. Доведено, що після надання пропозиції укласти договір у оферента виникають юридичні обов'язки. Так, останній не може відкликати отриману адресатом оферту протягом строку, встановленого для відповіді, якщо інше не зазначається в пропозиції або не впливає з її суті чи обставин, за яких вона зроблена. Але при цьому оферта може бути відкликана до моменту або навіть у момент отримання її адресатом шляхом скасування проведення процедури закупівлі послуг за державні кошти.

Окрема увага звертається на дотримання принципу свободи договору в процесі укладання договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України. При цьому зазначається, що дія цього принципу не є безмежною. Свобода договору існує в рамках чинних нормативно-правових актів, звичаїв ділового обороту, а дії сторін договору мають ґрунтуватися на засадах розумності, добросовісності та справедливості. Значення договірної свободи зводиться до того, що учасникам договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України надається можливість вирішити питання не тільки щодо можливості укладення договору, а й щодо визначення його змісту. Разом із цим ця свобода не є абсолютною, бо, приймаючи рішення, сторони при укладенні договору повинні керуватися положеннями чинного законодавства.

У підрозділі розкриваються практичні проблеми, пов'язані з формою договору обслуговування авіаційної техніки. Закон України «Про здійснення державних закупівель» передбачає, що договір укладається в письмовій формі відповідно до положень ЦК України та ГК України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Зазначені особливості (наприклад, укладання договору шляхом оголошення і проведення тендера) аналізуються в підрозділі.

Підрозділ 3.2. «Зміна і припинення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України» присвячений дослідженню способів внесення змін до договору, а також аналізу порядку припинення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

Договір обслуговування авіаційної техніки може бути змінений або розірваний за вимогою однієї зі сторін і за рішенням суду в таких випадках:

- 1) при істотному порушенні умов договору однією зі сторін;
- 2) у зв'язку з істотною зміною обставин, з яких сторони виходили при укладанні договору;
- 3) в інших випадках, передбачених договором або законом.

Існують певні особливості внесення змін до договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України. Так, сторона договору обслуговування авіаційної техніки, що вважає за необхідне змінити умови договору, зобов'язана направити іншій стороні пропозиції про зміну, а інша сторона зобов'язана у визначений договором строк направити стороні, яка зробила пропозицію про зміну, один із таких документів:

- повідомлення про згоду з пропозицією;
- повідомлення про відмову від пропозиції;
- повідомлення про згоду змінити договір, але на інших умовах.

Зобов'язання за договором обслуговування авіаційної техніки можуть припинятися за волею сторін, що зумовлено юридичними, фізичними та економічними чинниками. Під фізичною неможливістю виконання договору розуміють, наприклад, погодні умови, неможливість здійснення обльоту повітряного судна та ін.; під юридичною неможливістю слід розуміти видання державним органом акта, який призводить до неможливості виконання договору (наприклад, заборона здійснення установою окремих видів дій з обслуговування авіаційної техніки); під економічною неможливістю розуміють випадки, за яких реальне виконання зобов'язання вимагає надмірних зусиль і затрат, що суперечить доцільності вчинення дій виконавцем.

Унаслідок проведеного аналізу договору пропонується внести зміни до статті 907 ЦК України та викласти її в такій редакції: «Договір про надання послуг може бути розірваний або припинений, у тому числі шляхом односторонньої відмови від договору, відмови від забезпечення виконання договору з боку виконавця, у порядку та на підставах, установлених цим Кодексом, іншим законом або за домовленістю сторін, що закріплюється в тексті договору». На думку дисертанта, запропоноване формулювання статті дозволить вирішити питання про припинення договору обслуговування авіаційної техніки шляхом проведення переговорів у досудовому порядку, якщо будуть мати місце наведені вище підстави або такі, які сторони можуть прийняти як належні.

Звертається увага на те, що договір обслуговування авіаційної техніки не може бути припинений на підставі поєднання боржника і кредитора в одній особі, бо поєднання боржника і кредитора в одній особі неможливо у зв'язку зі специфікою правоохоронного органу (авіаційної частини Держприкордонслужби України), який покликаний тільки охороняти державний кордон.

У підрозділі 3.3. «Правові наслідки невиконання і неналежного виконання договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України» аналізуються підстави, умови і порядок цивільно-правової договірної відповідальності сторін за порушення зобов'язання щодо надання послуг із обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

Зазначається, що в договорі обслуговування авіаційної техніки неналежне виконання зобов'язань має свою специфіку і може виражатися в порушенні строків виконання зобов'язань, наданні авіаційної техніки в неналежному стані, порушенні строків сплати за виконані роботи з обслуговування авіаційної техніки, пошкодженні авіаційної техніки, внесенні необумовлених виправлень у технічну документацію, відмові від гарантійного обслуговування тощо.

Відстоюється позиція, що вина є необхідною умовою відповідальності виконавця за порушення суб'єктивних цивільних прав замовника як споживача.

Зазначається, що необхідними умовами відповідальності в договорі обслуговування авіаційної техніки є: 1) протиправність, тобто факт недотримання стороною умов договору про надання послуг з обслуговування авіаційної техніки, вимог закону й інших правових актів, вимог, що звичайно ставляться в авіаційній сфері відносно дій з обслуговування повітряних суден, тобто вимоги, які є загальновизнаними та загальноприйнятими в авіаційній сфері, 2) наявність шкоди та 3) причинно-наслідковий зв'язок між протиправним порушенням суб'єктивного цивільного права контрагента та заподіяною йому шкодою.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** узагальнено теоретичні та практичні результати, отримані під час дослідження, основними з яких є такі:

1. Процес розвитку та формування галузі військової авіації в Україні поділяється на два основні періоди (перший та другий етапи). Перший етап охоплює часовий проміжок від початку ХХ ст. до здобуття незалежності Україною, другий — після здобуття незалежності Україною. Проведений історико-правовий аналіз питань щодо розвитку та формування галузі військової авіації України сприяє усвідомленню новітніх державно-правових перетворень у цій галузі та вирішенню проблем, пов'язаних із становленням повітряного права України в національній правовій системі.

2. Договір про надання послуг сягає корінням ще римського класичного права, яке розробило договір найму послуг (*locatio – conduction operarum*). За цим договором одна сторона (виконавець) брала на себе зобов'язання виконати на користь іншої сторони (наймача) певні послуги, а наймач брав на себе зобов'язання сплатити за ці послуги встановлену винагороду. Україна не є новатором у правовому закріпленні договору про надання послуг. Цим шляхом пішли багато інших країн світу, у тому числі й Російська Федерація.

3. Відсутність законодавчого визначення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України тягне за собою низку науково-теоретичних та практичних проблем застосування такого виду договорів. Саме тому слід законодавчо закріпити таке визначення договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України як угоди двох сторін, за якою одна сторона (виконавець), використовуючи свої

спеціальні знання та навички, за допомогою спеціального обладнання зобов'язується у визначені строки здійснити обслуговування авіаційної техніки з одночасною розробкою технічної документації для її подальшої експлуатації за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується сплатити виконавцеві означену в договорі плату.

4. Замовник може висувати певні вимоги до виконавців окремих видів послуг: для фізичної особи – наявність статусу суб'єкта підприємницької діяльності; для юридичної особи – певна організаційно-правова форма, наявність необхідного майна (приміщень, обладнання тощо), отримання дозволу (ліцензії) на відповідний вид діяльності тощо. Також при укладанні договорів для замовників важливого (однак не вирішального) значення можуть набувати деякі професійні характеристики виконавця: досвід діяльності, спосіб (техніка) застосування знань і навичок комерційного, технічного або іншого характеру, наявність висококваліфікованого персоналу.

5. Предметом договору про надання послуг є послуга, яка виступає самостійним об'єктом цивільних прав, проте її визначення в ЦК України не закріплено. Предметом договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України є послуги з профілактики, діагностики та ремонту визначених одиниць авіаційної техніки, що належать замовникові (авіаційній частині Держприкордонслужби України) на праві оперативного управління.

6. Договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України притаманні характерні риси договірних цивільно-правових зобов'язань із надання послуг. Однак при цьому цей вид договорів має свої особливості. Однією з них є специфічний суб'єктний склад договору, відповідно до якого однією зі сторін такого договору (замовником) завжди виступає юридична особа публічного права – авіаційна частина Держприкордонслужби України.

7. Істотними умовами договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України слід вважати ідентифікуючу інформацію про послугу, строк виконання послуг та ціну. Однак сторони не повинні позбавлятися можливості визначати істотними умовами й інші умови за їх взаємною згодою.

8. Як результати дослідження, сформульовані такі конкретні пропозиції щодо внесення змін і доповнень до ЦК України:

1) статтю 907 ЦК України пропонується викласти в такій редакції: «Договір про надання послуг може бути розірваний або припинений, у тому числі шляхом односторонньої відмови від договору, відмови від забезпечення виконання договору з боку виконавця, у порядку та на підставах, установлених цим Кодексом, іншим законом або за домовленістю сторін, що закріплюється в тексті договору». Наведене формулювання статті дозволить вирішити питання про припинення договору обслуговування авіаційної техніки шляхом проведення переговорів у досудовому порядку,

якщо будуть мати місце наведені вище підстави або такі, які сторони можуть прийняти як належні;

2) закріпити у відповідному нормативно-правовому акті локального характеру розроблений типовий зразок договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України з метою впорядкування практики застосування такого виду договорів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Степанович Д. Г. Договір обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України / Д. Г. Степанович // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2010. – Вип. 53. – С. 321-325.
2. Степанович Д. Г. Послуга як об'єкт цивільних прав / Д. Г. Степанович // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2011. – Вип. 59. – С. 558-564.
3. Степанович Д. Г. Правова природа договору обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України / Д. Г. Степанович // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2012. – Вип. 66. – С. 140-146.
4. Степанович Д. Г. Особливість договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України / Д. Г. Степанович // Митна справа : наук.-аналіт. журн. – Л., 2012. – Вип. 5(83), ч. 2, кн. 2. – С. 199-203.
5. Степанович Д. Г. Укладання договору обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України [Електронний ресурс] / Д. Г. Степанович // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 94-96. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12cdgpkc.pdf>
6. Степанович Д. Г. Порядок укладання договору обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України / Д. Г. Степанович // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2012. – Вип. 67. – С. 315-320.
7. Степанович Д. Г. Договори обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України / Д. Г. Степанович // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (м. Одеса, 5–6 червня 2009 р.). – О. : Фенікс, 2009. – С. 381-382.
8. Степанович Д. Г. Значення прецеденту та судової практики для цивільного законодавства України / Д. Г. Степанович // Римське право і сучасність (Шерешевські читання) : матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 4 грудня 2010 р.). – О. : Фенікс, 2010. – С. 166-168.
9. Степанович Д. Г. Проблеми визначення моральної шкоди / Д. Г. Степанович // Актуальні проблеми цивільного права та процесу : матеріали Міжнар. наук. конф., присв. пам'яті проф. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 17 грудня 2010 р.). – О. : Фенікс, 2010. – С. 246-248.

10. Степанович Д. Г. Співвідношення договору обслуговування авіаційної техніки з господарським договором / Д. Г. Степанович // Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І. В. Шерешевського: Основи цивільного законодавства СРСР 1961 року та їх вплив на формування сучасного цивільного законодавства України (до 50-річчя прийняття Основ цивільного законодавства СРСР 1961 року) : матеріали наук. інтернет конф. (м. Одеса, 9 грудня 2011 р.). – О. : Фенікс, 2010. – С. 164-167.

11. Степанович Д. Г. Договір обслуговування авіаційної техніки / Д. Г. Степанович // Римське право і сучасність : матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 28 травня 2011 р.). – О. : Фенікс, 2011. – Ч. I. – С. 179-180.

12. Степанович Д. Г. Зміст та строк дії договору обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України / Д. Г. Степанович // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу, присв. 15-річчю Нац. ун-ту «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одес. школи права (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – Т. 3. – С. 93-96.

13. Степанович Д. Г. Особливість договору обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України / Д. Г. Степанович // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 15-річчю Нац. ун-ту «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одес. школи права (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – Т. 2. – С. 523-525.

14. Степанович Д. Г. Співвідношення договору обслуговування авіаційної техніки з договором доручення / Д. Г. Степанович // Цивілістичні читання, присв. пам'яті І. В. Шерешевського «Підґрунтя формування цивільного законодавства України» : матеріали наук. інтернет конф. (м. Одеса, 7 грудня 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – С. 164-167.

АНОТАЦІЯ

Степанович Д. Г. Договір обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2013.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню договору обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України. У роботі вперше у вітчизняній науці цивільного права розроблено доктринальне визначення поняття договору обслуговування авіаційної техніки в Державній прикордонній службі України, досліджено його зміст, правову природу, підстави та порядок укладання, виконання і припинення.

Охарактеризовано сутність договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України шляхом зіставлення норм цивільного та

господарського законодавства України з урахуванням правозастосовної практики. Визначено характерні риси та особливості договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України, його предмет, суб'єктний склад, можливість і процедуру припинення шляхом виконання або розірвання.

Сформульовано науково-теоретичні та практичні рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання відносин, які виникають при укладанні, виконанні та припиненні договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

Розроблено і запропоновано для практичного застосування примірник типового договору обслуговування авіаційної техніки в Держприкордонслужбі України.

Ключові слова: послуга, договір про надання послуг, обслуговування авіаційної техніки, авіаційна частина, замовник, виконавець, технічна документація, строк обслуговування, ціна обслуговування, ідентифікуюча інформація про послугу.

АННОТАЦИЯ

Степанович Д. Г. Договор обслуживания авиационной техники в Государственной пограничной службе Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2013.

Диссертация посвящена комплексному исследованию договора обслуживания авиационной техники в Государственной пограничной службе Украины. В работе на основании исследования норм действующего законодательства Украины, теории гражданского права, обобщения практики применения норм права, регулирующих отношения, возникающие в авиационной сфере государства, изучена правовая природа, содержание и сущность договора обслуживания авиационной техники в Государственной пограничной службе Украины.

Исследованы вопросы формирования и развития договорных обязательств в авиационной сфере государства в контексте становления гражданского законодательства Украины. Определены понятие, характерные черты и особенности договора обслуживания авиационной техники в Государственной пограничной службе Украины.

Установлено, что договор обслуживания авиационной техники является одним из наиболее распространенных видов договорных обязательств, которые часто используются на практике в авиационной сфере государства, но не получили полной и достаточной регламентации действующим гражданским законодательством.

Исследована система правоотношений, возникающих при заключении, исполнении и прекращении договора обслуживания авиационной техники в

Государственной пограничной службе Украины, выделены их характерные черты и особенности, отличия от других смежных видов договорных гражданских обязательств.

Определены понятие и предмет договора обслуживания авиационной техники в Государственной пограничной службе Украины. Сделан вывод о том, что предметом указанного договора являются услуги по профилактике, диагностике и ремонту конкретных единиц авиационной техники, которыми владеют авиационные части Государственной пограничной службы Украины.

Обозначен гражданско-правовой статус сторон-участников договора обслуживания авиационной техники, как правило: заказчик (авиационная часть Государственной пограничной службы Украины), которым является юридическое лицо публичного права, и исполнитель, которым может быть юридическое лицо любой формы собственности. Каждая из сторон имеет свой круг прав и обязанностей, которые частично определены действующим законодательством, а частично определяются по соглашению сторон в тексте договора.

Сформулированы научно-теоретические и практические рекомендации по усовершенствованию правового регулирования отношений, возникающих в процессе обслуживания авиационной техники в Государственной пограничной службе Украины. Внесены предложения по изменению и дополнению соответствующих норм ГК Украины.

Ключевые слова: услуга, договор о предоставлении услуг, обслуживание авиационной техники, авиационная часть, заказчик, исполнитель, техническая документация, срок обслуживания, цена обслуживания, идентифицирующая информация об услуге.

SUMMARY

Stepanovich D.G. Contract of Maintenance of aircraft in the State Border Service. – Manuscript.

Thesis for gaining a scientific degree of a candidate of jurisprudence in specialty 12.00.03. – civil law and civil proceeding, family law, private international law. – National University “Odessa Academy of Law”, Odessa, 2013.

The thesis is devoted to the complex research of Contract of maintenance of aircraft in the State Border Service. For the first time in Ukrainian civil law science there was developed a doctrinal definition of the contract of maintenance of aircraft in the State Border Service, it's legal nature, grounds and order of conclusion, implementation and surcease.

There were characterized features of the contract of maintenance of aircraft in the State Border Service, by comparison rules of civil and commercial legislation of Ukraine to the practice of law enforcement for such contracts. Also, were determined the basic principles and characteristics of the contract of

maintenance of aircraft in the State Border Service, it's legal nature, grounds and order of conclusion, implementation and surcease.

There were formulated the scientific theoretical and practical recommendations concerning legal regulation of relations that arise during conclusion, implementation and surcease of the contract of maintenance of aircraft in the State Border Service.

Were developed and proposed for practical application the typical contract of maintenance of aircraft in the State Border Service.

Key words: service, contract for provision of services, maintenance of aircraft, air unit, customer, implementer, technical documentation, service period, service price, identifying information about the service.